

Pani Profesor dr hab. Annie Lewickiej-Strzałeckiej do sztambucha¹

Wielce Szanowna Pani Profesor!
Droga Aniu!

Aż wierzyć się nie chce, że mija prawie pół wieku od czasu, gdy młoda matematyczka zapukała do drzwi Zakładu Prakseologii PAN, Zakładu, który właśnie ogłosił nabór na studia doktoranckie, otwierając szeroko podwoje dla zainteresowanych teorią sprawnego działania. Wówczas to mgr Anna Lewicka, bo to Ty byłaś ową matematyczką, została przyjęta na doktoranturę, zdając celująco kolokwium wstępne.

¹ Sztambuch (z niem. *das Stammbuch*) – popularna w epoce wczesno-nowożytnej, niewielka, podłużna książeczka, przeznaczona do zamieszczania w niej przez znajomych i przyjaciół pamiątkowych wpisów, aforyzmów i wierszy; w jęz. staropolskim: *imiennik* (*imiennik*). Sztambuchy były bardzo popularne od XVI w. do XIX wśród studentów w Niemczech, Polsce, Holandii, Skandynawii i na Węgrzech Wpisywano się najczęściej przy okazji pożegnań, po ukończeniu studiów uniwersyteckich. Studenci, wpisując się sobie nawzajem, zapewniali się o przyjaźni i życzyli powodzenia na przyszłość. Etymologia niemieckiego słowa *Stammbuch* wiąże się ze słowami *Buch*, „książka“, oraz *Stamm*, czyli „pień“, gdzie to drugie wskazuje na pokrewieństwo fizyczne lub duchowe wpisujących się osób. Sztambuchy były złożone z białych związanych kartek, choć niekiedy miały oprawę z safianu, a brzegi kart bywały złożone. Starsza łacińska nazwa to *album amicorum*. Według A. Brücknera słowo „sztambuch” pojawia się w Polsce już w XVII w., por.: „Stammbuch”, [w:] *Der deutsche Wortschatz von 1600 bis heute* (<<https://www.dwds.de/wb/Stammbuch>>, dostęp: 20.12.2020); A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Poznań: Krakowska Spółka Wydawnicza, 1927: 555a; M. Broda, *Kolekcja sztambuchów w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Uniwersytet Wrocławski: Przegląd Uniwersytecki On-line”, I 2019 (<<https://uni.wroc.pl/kolekcja-sztambuchow-w-zbiorach-biblioteki-uniwersyteckiej-we-wroclawiu/>>, dostęp 3.09.2020) (przyp. redakcji).

Zaproponowałem, byś zajęła się teorią systemów oraz jej związkami z prakseologią, na które wskazywał Tadeusz Kotarbiński dostrzegający podobieństwo teorii systemów i postulowanej przezeń teorii przedmiotów. Pamiętam te zdarzenia, jak by to było wczoraj.

Wspominając historię naszej placówki i periodyku „Prakseologia”, dr Ryszard Banajski – były Prezes Towarzystwa Naukowego Prakseologii – którego byłeś jedną z założycielek, pisał:

„Dwa zeszyty »Prakseologii«, nr 34/1969 i nr 46/1973, były poświęcone problematyce badań systemowych. W pierwszym, wydanym pod redakcją prof. Bohdana Walentynowicza, opublikowano przetłumaczoną z języka angielskiego pracę Jamesa G. Millera *Systemy żywe*. W drugim, zatytułowanym *Badania systemowe. Zagadnienia wybrane*, przygotowanym pod redakcją Wojciecha Gasparskiego i Anny Lewickiej, znalazły się liczne artykuły autorów polskich i zagranicznych, a ich listę otwierał artykuł wprowadzający redaktorów tomu, zatytułowany *Problematyka badań systemowych*”².

Takie były początki naszej współpracy. Dodajmy, *per saldo* bardzo owocnej. Współpraca ta miała swoją historię spowodowaną zmiennymi losami Zakładu Prakseologii. Przypomnijmy, że Zakład Prakseologii był jedynie przez krótki okres placówką samodzielną, bowiem zazdrozczono mu powodzenia. Niemal zniecka, niezgodnie z ustaleniami, Zakład został inkorporowany do utworzonego *ad hoc* Instytutu Organizacji i Kierownictwa PAN. Kto miał doświadczenia ten wygrywał; takie były czasy. W związku z tym wielu pracowników Zakładu Prakseologii znalazło się w sytuacji wymagającej wyboru: czy wiązać się z nową placówką o innym profilu naukowym – zmieniając tematykę badań – czy liczyć na możliwość kontynuacji zainteresowań, zmieniając miejsce pracy. Ty wybrałaś tę drugą drogę, podejmując działalność dydaktyczną i prowadziłaś wykłady z matematyki w jednym z liceów warszawskich. Los był dla Ciebie łaskawy, bowiem utworzony Instytut okazał się efemerydą. Po jego likwidacji włączono Zakład Prakseologii do Instytutu Filo-

² R. Banajski, *150 tomów »Prakseologii«, „Prakseologia” 150 (2010): 11–24 (patrz s. 17)* .

zofii i Socjologii PAN, rozszerzając po pewnym czasie zakres kompetencji placówki o naukoznawstwo, nazywane przez Tadeusza Kotarbińskiego epistemologią pragmatyczną. Znalazło to swój wyraz w nazwie placówki: Zakład Prakseologii i Naukoznawstwa Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Miałem zaszczyt kierować tym Zakładem i z radością powitałem Twój zamiar powrotu do środowiska, które przetrwało czas burz i naporów. Powróciłeś do naszej placówki, z którą związałeś swe losy naukowe jako mgr Lewicka-Strzałeczka, wiążąc swe losy życiowe z dr. Andrzejem Strzałeckim, wybitnym psychologiem twórczości, który z Pracowni Psychometrycznej PAN, po jej likwidacji, przeszedł do Zakładu Prakseologii. Później został profesorem i podjął pracę w Uniwersytecie Kardynała Wyszyńskiego i Uniwersytecie SWPS.

W niedługim czasie obroniłeś, Aniu, tezę doktorską *summa cum laude*, co jako promotor stwierdzam z zadowoleniem. Twoje zainteresowania teorią systemów powodowały, że uczestniczyłaś z referatami w mityngach Cybernetyki i Badań Systemowych organizowanych co dwa lata przez Uniwersytet Wiedeński i Österreichische Studiengesellschaft für Kybernetik, uzyskując wyróżnienie za najlepszy referat w sesji.

Prakseologowie u progu transformacji zorganizowali, z pomocą Instytutu Kultury Austriackiej i amerykańskiej fundacji SABRE, konferencję „Praxiologies and the Philosophy of Economics”, w której wzięli udział: laureat Nagrody Nobla w ekonomii Herbert A. Simon, nestor amerykańskich ekonomistów Kenneth E. Boulding, wybitny teoretyk systemów George J. Klir, a także profesor Uniwersytetu Pensylwańskiego Henryk Hiż, uczeń Tadeusza Kotarbińskiego. Profesor Hiż zwrócił uwagę na rolę wartości etycznych:

„Aczkolwiek wartości etyczne muszą być uzupełniane prakseologicznymi, to jednak nie należy mylić jednych z drugimi. Sprawność może służyć dowolnym celom [...]. Dobrze jest działać sprawnie na rzecz dobra; źle jest działać sprawnie na rzecz zła. To samo dotyczy ekonomii. Nie możemy pomóc Adamowi, jeśli nie przyjmujemy zdrowych organizacji ekonomicznych. Ekonomia pozbawiona etycznych celów minimalizowania

cierpienia może być etycznie neutralna, jednakże, gdy pomaga ona bogatym kosztem ubogich, wówczas jest złem”³.

Zakład Prakseologii w roku 1991 wszedł wraz z Zakładem Logiki w skład Zakładu Logiki i Języka IFiS PAN. Prakseologowie doszli do wniosku, że czas brać sprawy w swoje ręce. I tak, biorąc pod uwagę słowa prof. Hiża oraz opublikowane wcześniej eseje Bouldinga w tomie *Ponad ekonomią* (PIW, 1985) postanowiliśmy utworzyć prakseologiczny Zespół Badawczy Etyki w Gospodarce i Biznesie w IFiS PAN, a także służący uobeczeniu jego dokonań w wymiarze społecznym Zespół Etyki Biznesu Towarzystwa Naukowego Prakseologii (TNP). Ty, Aniu, byłaś zaangażowana we wszystkie te przedsięwzięcia. Dodajmy, że podjęłaś się prowadzenia Ogólnopolskiego Seminarium Etyki w Biznesie, Gospodarce i Zarządzaniu, które później rozszerzono o Socjologię Organizacji. Seminarium to funkcjonowało przez dziesięciolecia, skupiając badaczy zainteresowanych etycznym wymiarem działalności gospodarczej. Oto, co pisałaś na ten temat w dziele *Odpowiedzialność moralna w życiu gospodarczym*:

„Odpowiedzialność moralna w życiu gospodarczym jest nie tylko tytułem mojej książki, ale również tezą głoszącą, iż odpowiedzialność jest kategorią posiadającą walor poznawczy i praktyczny dla analizy życia gospodarczego. Uzasadnieniu tej tezy mają służyć poszczególne części książki, pokazujące jak pojęcie odpowiedzialności pozwala wyjaśniać działania podmiotów funkcjonujących na rynku, a także, iż może ono stanowić podstawę do konstruowania norm działania. Odpowiedzialność moralna nie jest kategorią uznawaną przez ekonomistów, ze względu na jej nieokreśloność, subiektywność i niemierzalność. Nie można nie zauważyć, iż te właśnie cechy powodują, że w szczególności koncepcja tzw. społecznej odpowiedzialności biznesu jest oskarżana o teoretyczną niespój-

³ H. Hiż, *Praxiology, Society and Ethics*, [w:] J. L. Auspitz, W. Gasparski, M. Mlicki, K. Szaniawski (ed.), *Praxiologies and the Philosophy of Economics* (Praxiology: the International Annual of Practical Philosophy and Methodology, 1), New Brunswick (NY)–London: Transaction Publishers, 1992: 421–429.

ność i praktyczną niemożność, a nawet hipokryzję. A jednak, pomimo wszelkich ułomności kwestia odpowiedzialności jest zagadnieniem, wokół którego koncentruje się współczesna etyka życia gospodarczego, zarówno na poziomie refleksji filozoficznej, jak i praktycznych działań zmierzających w kierunku jej instytucjonalizacji⁴.

Badania prowadzone przez Ciebie stanowiły podstawę Twojej rozprawy habilitacyjnej, a następnie w roku 2002 profesury nauk humanistycznych. Jako znakomity dydaktyk wykładałaś etykę biznesu, wchodząc w skład Centrum Etyki Biznesu, jednostki wspólnej IFIS PAN i Akademii Lena Koźmińskiego – znanej jako CEBI – które założyłem za aprobatą prof. Andrzeja Rycharda, Dyrektora IFIS PAN i prof. Andrzeja K. Koźmińskiego, Rektora Akademii, którzy podpisali porozumienie o współpracy obu placówek. CEBI stworzyło warunki sprzyjające współpracy badaczy i praktyków zainteresowanych etyką i społeczną odpowiedzialnością biznesu. Zespół koleżeński skupiony w Centrum starał się nadawać ton problematyce, przygotowując i prezentując zespołowe opracowania istotnych zagadnień⁵. Żartobliwie ten wspólny mianownik nazywaliśmy „cebizmem”. Współautorką prac „cebistycznych” byłaś Ty, Aniu. Zauważmy, że polska etyka biznesu obchodziła jesienią 2019 roku swój srebrny jubileusz. To także Twój jubileusz.

Należy jeszcze wspomnieć o powstaniu Collegium Invisibile – organizacji naukowej skupiającej wyróżniających się polskich studentów oraz naukowców-tutorów współpracujących ze sobą na zasadzie mistrz-uczeń. Założycielami Collegium Invisibile byli prakseolodzy Wojciech Gasparski, Anna Lewicka-Strzałecka i Danuta Miller, twórcy Fundacji ‘Wiedza i Działanie’ im. Tadeusza Kotarbińskiego i Ludwiga von Misesa. Collegium nawiązuje swoją działalnością do XVIII-wiecznego Collegium Nobilium (pijarów) oraz brytyjskiego Collegium invisible, które przerodziło się w Royal

⁴ A. Lewicka-Strzałecka, *Odpowiedzialność moralna w życiu gospodarczym*, Warszawa: Wydawnictwo IFIS PAN, 2006 (Wstęp).

⁵ Prace będące owocem działalności CEBI wymienione są dalej w Aneksie.

Society⁶. Collegium Invisible obchodzić będzie wkrótce jubileusz 25-lecia.

W 2006 r. objęłaś funkcję redaktora naczelnego periodyku „Prakseologia”, troszcząc się o jego wysoką punktację oraz wspólny patronat IFiS PAN i ALK. Ponadto prowadziłaś liczne ekspertyzy, w tym badania moralności finansowej. W roku 2019 otrzymałaś nagrodę Związku Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce opatrzoną następującym przesłaniem:

„Jubileusz naszej organizacji był okazją do uhonorowania w sposób symboliczny osób, w których ZPF od zawsze ma oparcie – ludzi wybitnych, życzliwych fachowców. To te osoby inspirowały, wskazują kierunek, motywują. Wyrazy podziękowania za zaufanie, jakim obdarzyli ZPF, oraz za wszechstronną pomoc, która była, jest i zawsze będzie nieoceniona, nagrodę otrzymała m.in. prof. dr hab. Anna Lewicka-Strzałecka – za twórcze podejście do problematyki moralności finansowej Polaków, stworzenie nowatorskiej metodologii badań w tym obszarze oraz realizację czterech ich edycji”.

Przyczyniłaś się, Aniu, znacząco do utrwalenia pozycji twórcy polskiej prakseologii Tadeusza Kotarbińskiego, będąc członkiem kapituły „Nagrody im. Pierwszego Rektora Uniwersytetu Łódzkiego Prof. Tadeusza Kotarbińskiego za wybitną pracę naukową z zakresu nauk humanistycznych”. Jest to wyróżnienie rangi ogólnopolskiej służące promocji badań, publikacji humanistycznych i samej humanistyki, jedyna tego rodzaju nagroda w Polsce. Jej laureat otrzymuje 50 000 zł na dalszy rozwój naukowy. W skład kapituły wchodzi ponadto profesorowie Włodzimierz Nykiel, Grzegorz Gazda i Ryszard Kleszcz z Uniwersytetu Łódzkiego oraz profesor

⁶ Uczni zainspirowani przez Francisa Bacona zaczęli się spotykać w Oksfordzie i Londynie, by dyskutować to, czym się naukowo interesowali – to jest (jak powiadali), „by oswajać się z subtelnością rzeczy i wypowiadać swoje sądy”. Po trzech latach takich spotkań – w roku 1648 – Robert Boyle zaproponował, żeby te nieformalne spotkania nazwać *invisible college*. Po upływie kolejnych dwunastu lat, w roku 1660, owo niewidzialne kolegium przekształciło się w widzialne The Royal Society of London, jedno z najstarszych na świecie towarzystw naukowych.

Anna Legeżyńska z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, profesor Tadeusz Sławek z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz profesor Andrzej Szostek z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Jesteś autorką licznych artykułów, referatów oraz wykładów, autorką i redaktorką wielu książek w tym współredaktorką i współautorką podręcznika akademickiego *Biznes, etyka, odpowiedzialność*, wyróżnionego w 2015 roku przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne pierwszą nagrodą za najlepszy podręcznik ekonomii opublikowany w tym okresie⁷. Cieszysz się uznaniem środowiska akademickiego. Jesteś lubianą przez studentów wykładowczynią. Posiadasz wskazane przez Tadeusza Kotarbińskiego cechy opiekuna społecznego.

Droga Aniu, Wielce Szanowna Pani Profesor! Dziękuję za wszystko, co starałem się zreferować, z całego serca. Życzę Ci wielu dalszych osiągnięć oraz długich lat życia w zdrowiu i pogodzie ducha. Czynię to przekonany, że moje podziękowania i życzenia podzielają członkowie środowiska koleżeńskiego i grona przyjaciół, a także ci wszyscy, którzy mieli szczęście spotkać się z Tobą i to nie tylko na sali wykładowej. Nie często się zdarza, aby nauczycielowi zazdrościono ucznia. Odnotujmy, że opisany *casus* jest właśnie jednym z takich rzadkich przypadków.

Ad multos annos!

Warszawa, w roku 2020

Wojciech W. Gasparski

Członek honorowy Komitetu Naukoznawstwa PAN

Professor Emerytowany IFiS PAN

Professor Emeritus Akademii Leona Koźmińskiego

⁷ Patrz Aneks.

ANEKS

Prace zbiorowe będące owocem działalności CEBI,
których współautorką jest prof. Anna Lewicka-Strzałecka

2001

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A. (red.), *Etyka biznesu jako przedmiot nauczania*, Warszawa: Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego

2002

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Rok B., Szulczewski G. (red.), *Etyka biznesu w praktyce: inicjatywy, programy, kodeksy* (raport pokonferencyjny dla: United Nations Development Programme – UNDP), Warszawa: CEBI-UNDP

2009

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Bąk D., Rok B., *Biznes, prawo, etyka*, [w:] Gasparski W.W., Jabłońska-Bońca J. (red.), *Biznes, prawo, etyka*, Warszawa: Wyd. Akademickie i Profesjonalne: 19–50

2010

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Rok B., Bąk D., *In Search for a New Balance: The Ethical Dimension of the Crisis*, [w:] B. Fryzel & P. H. Dembiński (ed.), *The Role of Large Enterprises in Democracy and Society*, New York: Palgrave Macmillan: 189–206

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Rok B., Bąk D., *Portret polskiej etyki biznesu*, [w:] W. Gasparski, B. Rok (red.), *Ku obywatelskiej Rzeczypospolitej gospodarczej*, Warszawa: WaiP: 13–36.

2011

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Rok B., Bąk D., *Etyka w gospodarce*, [w:] J. Szomburg (red.), *Jakich metakompetencji potrzebują Polacy? Przesłania Forum Kompetencji VI Kongresu Obywatelskiego*, Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową: 65–78

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Kuraszko I., Bąk D., Rok B., *Wolność czy swawola?*, „*Management and Business Administration: Central Europe*” nr 5 (112): 129–158

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Szulczewski G., Rok B., *Odpowiedzialność społeczna i etyka biznesu w polskim życiu gospodarczym*, [w:] W. Kieżun (ed.), *Krytycznie i twórczo o zarządzaniu. Wybrane zagadnienia*, Warszawa, Oficyna Wolters Kluwer Business: 391–422

2012

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Bąk D., Rok B., *Business Ethics: Teaching and Learning*, „*Management and Business Administration: Central Europe*”, nr 3 (116): 5–25

Gasparski W.W. (red.), *Biznes, etyka, odpowiedzialność. Podręcznik akademicki*, współpraca redakcyjna: A. Lewicka-Strzałecka, D. Bąk, B. Rok, J. Sokołowska, Warszawa: PWN (druk 2013) (autorami rozdziałów są: Marek Arszułowicz, Dariusz Bąk, Izabela Błażowska, Tadeusz Borys, Marcin W. Bukała, Paul H. Dembiński, Aniela Dylus, Janina Filek, Barbara Fryzel, Lechosław Garbarski, Wojciech Gasparski, Leszek Karczewski, Bożena Klimczak, Izabela Kołodkiewicz, Iwona Kuraszko, Tomasz Kwarciniński, Anna Lewicka-Strzałecka, Piotr Lignar, Anna Macko, Irena Pichola, Bolesław Rok, Julita Sokołowska, Kazimierz Sosenko, Ryszard Stocki, Czesław Szmidt, Piotr Sztompka, Elżbieta Tarkowska, Włodzimierz Tyburski, Tadeusz Tyszka, Adam Węgrzecki, Ryszard Wiśniewski)

2016

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Bąk D., Rok B., Kuraszko I., *Evolution and Specific of Business Ethics in Poland*, [w:] A. N. Krylov (red.), *Handbuch zur Europäischen Wirtschaftsethik: Business Ethics: Expectations of Society and the Social Sensitisation of Business*, Berliner Wissenschafts-Verlag-Verlag Oesterreich

Gasparski W.W., Lewicka-Strzałecka A., Bąk D., Rok B., Kuraszko I., *Etyka biznesu – Inwencje i innowacje*, „Prakseologia”, 158, fasc. 1: 161–194

SUMMARY

To the Book of Friendship of Professor Anna Lewicka-Strzałecka

The text by Wojciech W. Gasparski presents the scientific and organizational contribution of ex Editor-in Chief of „Prakseologia” (2006–2019), Anna Lewicka-Strzałecka, to the achievements of the school of Polish praxiologists. Here the roles of prof. Lewicka-Strzałecka in the activity of the Center of Business Ethics (CEBI) of Institute of Philosophy and Sociology of Polish Academy of Sciences (IFiS PAN) and Leon Koźmiński University are showed. The Appendix is the list of resulting from collaboration of CEBI scholars joint publications those prof. Lewicka-Strzałecka is the co-author.